

Michaela Kiššová

Trendy v experimentovaní so psychoaktívnymi látkami legálne dostupnými v Slovenskej republike

Anotácia: V úvode práce sú charakterizované jednotlivé druhy užívania psychoaktívnych látok a následne sú vymedzené viaceré aktuálne trendy v užívaní psychoaktívnych látok v Slovenskej republike. Autorka sa zameriava na užívanie alkoholických nápojov, nových tabakových a nikotínových výrobkov a novej psychoaktívnej látky hexahydrokanabinolu. Zaoberá sa aj rizikovosťou týchto látok pre organizmus jedinca v protiklade s tým, že dané látky sú legálne, aj keď je ich kúpa v niektorých prípadoch vekovo obmedzená. Autorka sa čiastočne odvoláva na výsledky získané z vedecko-výskumnej úlohy VÝSK. 259¹ a poukazuje aj na ďalšie empirické výskum.

Kľúčové slová: psychoaktívna látka, legálnosť, užívanie, riziká, alkohol, nové tabakové a nikotínové výrobky, hexahydrokanabinol.

Úvod

Slovenská republika je stálym a hodnotným členom pri plnení úloh spojených s drogovým fenoménom v európskom priestore. Tvorivo sa zúčastňuje na rozvíjaní a uskutočňovaní cieľov a ideálov, ktoré sú viditeľné v Národnej protidrogovej stratégii a uplatňované v Akčných plánoch na celoštátnej, regionálnej a miestnej úrovni. Slovenská republika je súčasťou koordinovaného postupu pri riešení hrozieb a rizík v drogovej oblasti, ktoré súvisia s ohrozením života a zdravia svojich občanov vo všetkých vekových kategóriách.

Avšak v poslednom období rokov sa v štátoch Európskej únie pomerne rýchlo rozšírilo užívanie a obchodovanie s novými psychoaktívnymi látkami, ktoré predstavuje značne závažné riziko pre verejné zdravie ako aj pre spoločnosť ako celok. Tento prudký rozmach spôsobil, že legislatívy jednotlivých štátov nedokážu pohotovo reagovať na niektoré látky a práve tie sa dostávajú do legálnej zóny medzi užívateľov. Legálne užívanie psychoaktívnych látok je v súlade so zákonom, s právnymi predpismi, z čoho vyplýva, že je toto užívanie nie je zakázané. Avšak aj legálne psychoaktívne látky majú určitý návykový potenciál. Látky ovplyvňujú centrálnu nervovú sústavu a môžu náhle alebo postupne meniť psychický stav človeka v závislosti od druhu psychoaktívnej látky. Potenciál závislosti sa meria podľa odolnosti ľudského alebo živočíšneho organizmu na danú látku.

Pri preskúmaných psychoaktívnych látkach do určitej miery poznáme potenciál vzniku závislosti, z toho dôvodu, že tieto látky sú na drogovom trhu pomerne dlho, ale pri nových psychoaktívnych látkach tento potenciál nevieme jednoznačne určiť. Jednak z dôvodu rýchleho objavenia a následného zaniknutia, keď sa látky dostanú pod zákonnú kontrolu, ako aj z dôvodu, že osoby skôr trpia akútnymi stavmi po užití látky alebo po užití látky nastáva zlyhanie organizmu a následná smrť.

V predkladanej práci sme sa zamerali na vymedzenie užívania psychoaktívnych látok s ich uplatnením na vybrané legálne užívané látky v Slovenskej republike. Následne charakterizujeme aktuálne legálne dostupnú psychoaktívnu látku, ktorú v súčasnosti môžeme zaradiť do kategórie nové psychoaktívne látky. Zároveň sa zameriame na analýzu vybraných produktov, ktoré sú dostupné v Slovenskej republike.

Pri spracovaní práce sme využívali viaceré výskumné metódy a techniky ako napríklad rešerš odbornej literatúry, výskum verejnej mienky pri otázkach legálnosti alkoholu

¹ Vedeckovýskumná úloha VÝSK. 259 s názvom Zisťovanie úrovne právneho vedomia občanov Slovenskej republiky s dôrazom na drogovú kriminalitu, autorky doc. PhDr. Magdaléna Ondicová, PhD. a Mgr. Michaela Kiššová, PhD.

v Slovenskej republike, štatistické analýzy Národného centra zdravotníckych informácií a Svetovej zdravotníckej organizácie, analýzu internetových obchodov registrovaných v Slovenskej republike, analýzu výsledkov kvantitatívneho reprezentatívneho výskumu verejnej mienky v Slovenskej republike s dôrazom na užívanie tabakových a nikotínových výrobkov v populácii detí a adolescentov ako aj analýzy reálnych prípadov súvisiacich s užitím či užívaním legálnych látok v Slovenskej republike. Takto získané poznanie sme logickými operáciami spracovali do predkladanej vedeckej práce.

Legálnosť verus rizikovosť psychoaktívnych látok

Hľadanie rýchlej a jednoduchej odpovede na vzniknuté problémy je vlastné našej kultúre. Využívanie rôznych smrtonosných skratiek nás od toho neodrádza, aj keď riziko nepoznáme a môže byť neúnosne vysoké. Práve jednoduché odpovede sú ponúkané aj prostredníctvom užívania psychoaktívnych látok v živote jednotlivcov. Hlbšiu motiváciu a potreby užitia, ako aj dlhodobého užívania, môžeme vidieť v troch základných komponentoch.

Prvým komponentom je vyhnutie sa bolesti, či už fyzickej alebo psychickej. Osoba nechce trpieť bolesťou ani na individuálnej a ani na kolektívnej úrovni. Miera bolesti môže byť rôzna od nepatrných nepríjemných pocitov (napríklad prežívania nudy) až po hlboké fyzické či duševné bolesti. Druhým komponentom je zostať výkonný za každej situácie a zbaviť sa vnútorných zábran. Tretím komponentom je potreba transcencie utrpenia v zážitku splynutia, ktorá sa môže prejaviť vo forme jednoty so sebou samým alebo s inou vyššou bytosťou. Tieto tri základné skupiny motivácie a potrieb závisia od druhu užíwanej látky, pričom užívané látky môžu motiváciu či potreby nielen umocňovať, ale zaistiť ich hlbšie uspokojenie bez možnosti odkladu, alebo bez vynaloženia namáhavého vlastného úsilia.²

Subjektívna motivácia sprevádza už prvé užitie psychoaktívnej látky jednotlivcom. Pri každom užití je určitá hrozba pôsobiaca na organizmus osoby, ktorá závisí od rôzneho stupňa užívania. Na prvom stupni sa nachádzajú rizikové skupiny alebo rizikovní jednotlivci, ktorí sú vo veku od dvanásť rokov do osemnásť rokov, alebo sú členmi existujúcej skupiny z hľadiska profesie, sociálnej štruktúry či etnika. Na druhom stupni sú experimentátori, ktorí občasne a nepravidelne skúšajú látky. Na treťom stupni sú príležitostní a rekreační užívatelia, ktorí látky užívajú nie častejšie ako jedenkrát za týždeň a jeho dôsledkom nie je vznik závislosti ani iných problémov. Na štvrtom stupni sú pravidelní užívatelia, ktorí užívajú častejšie ako jedenkrát za týždeň. Na piatom stupni sa nachádzajú problémoví užívatelia, ktorí dlhodobo a pravidelne užívajú látky a na šiestom stupni sú závislí užívatelia, ktorí spĺňajú diagnostické kritéria syndrómu závislosti podľa Medzinárodnej klasifikácie chorôb revízia 10.³ Prostredníctvom užívateľov psychoaktívne látky aktívne zasycujú a ohrozujú spoločnosť bez rozdielu či sú to legálne alebo nelegálne látky.

V Slovenskej republike medzi legálne látky môžeme zaradiť napríklad alkoholické nápoje, tabakové výrobky, vybrané prchavé látky, viaceré lieky a niektoré nové psychoaktívne látky. *„Od roku 2020 upozorňovali odborníci na závislosti na prudko sa zvyšujúci nárast počtu závislých osôb. Okrem zvyšujúcej sa spotreby alkoholu a tabakových výrobkov rastie počet závislých osôb zo skupiny nelátkových závislostí. Podľa EMCDDA zmeny súvisiace s užívaním alkoholu sa týkali najmä častejšieho pitia, pitia väčšieho množstva a pitia osamote. V niektorých prípadoch bolo zvýšené užívanie alkoholu spojené so zvýšením používaním liekov na predpis. Motivácie pre zvýšené užívanie týchto dvoch látok zahŕňali zvládanie úzkosti, depresie a abstinenčných príznakov spojených so zníženou*

² KALINA, K. a kol., 2015. *Klinická adiktologie*, s. 109.

³ KALINA, K. a kol., 2015. *Klinická adiktologie*, s. 110.

*dostupnosťou iných drog.*⁴ Na základe uvedeného môžeme vidieť, že užívatelia alkoholických nápojov neboli iba experimentátori alebo príležitostní užívatelia, ale skôr ide o kategóriu pravidelných až problémových užívateľov alkoholických nápojov. Riziká pravidelného pitia alkoholických nápojov sú známe medzi širokou verejnosťou, ale aj napriek tomu osoby a aj naďalej užívajú tieto látky.

Následne by sme chceli uviesť výsledky, ktoré sme zistili na základe výskumu verejnej mienky uskutočneného v rámci vedeckovýskumnej úlohy⁵ s cieľom poukázať na povedomie verejnosti o legálnosti alkoholu ako drogy, pričom daná skutočnosť sa z hľadiska legislatívy v Slovenskej republike nemenila. Na účely predkladanej práce sme vybrali iba dva skúmané sociodemografické znaky, ktoré výrazne pôsobia pri vzniku závislosti od alkoholických nápojov a to pohlavie osoby a vek osoby.

Z hľadiska pohlavia najčastejšie správne odpovedali muži, a to v 46,8 %. Pričom druhou najfrekvencovanejšou odpoveďou mužov (ale nesprávnou) bolo, že alkohol nepatrí medzi drogy (43,87 % mužov). Následne 44,56 % žien odpovedalo správne, že alkohol patrí medzi legálne drogy. Druhou najčastejšou odpoveďou (46,9 % žien), ale nesprávnou, bola označená možnosť – alkohol nepatrí medzi drogy.

Z hľadiska vekových kategórií respondenti vo veku od 14 rokov do 18 rokov uviedli správnu odpoveď, a to 27,9 %. Najčastejšie označenú odpoveď – alkohol nepatrí medzi drogy, však uviedlo 67,9 % respondentov, pričom daná možnosť bola nesprávna. Respondenti vo vekovej kategórii od 19 rokov do 21 rokov označili správnu odpoveď (33 % respondentov). Respondenti v tejto vekovej kategórii taktiež najčastejšie uviedli nesprávnu odpoveď – alkohol nepatrí medzi drogy, ktorú označilo 61,3 % respondentov. Následne 47,2 % respondentov vo vekovej kategórii od 22 rokov do 30 rokov najčastejšie odpovedalo správne a druhú najčastejšiu označenú odpoveď - alkohol nepatrí medzi drogy, uviedlo 39,5 % respondentov z celkového vekového súboru, ktorá bola nesprávna. Respondenti vo vekovej kategórii od 31 rokov do 40 rokov najčastejšie označili správnu odpoveď (55,7 % respondentov) a 35,9 % respondentov z celkového vekového súboru označilo nesprávnu odpoveď - alkohol nepatrí medzi drogy. Respondenti vo vekovej kategórii od 41 rokov do 50 rokov najčastejšie označili správnu odpoveď (46,3 % respondentov) a 43,9 % respondentov uviedlo nesprávnu odpoveď – alkohol nepatrí medzi drogy, ktorá bola druhou najčastejšie označenou možnosťou. Respondenti vo vekovej kategórii od 51 rokov do 60 rokov uviedli správnu odpoveď, a to 38 % respondentov. Avšak respondenti z daného vekového súboru najčastejšie uviedli nesprávnu odpoveď – alkohol nepatrí medzi drogy, ktorú označilo 55,4 % respondentov. Respondenti vo vekovej kategórii od 61 rokov do 65 rokov najčastejšie uviedli správnu odpoveď (49,8 % respondentov) a 41,3 % respondentov uviedlo nesprávnu odpoveď – alkohol nepatrí medzi drogy, ktorá bola druhá najčastejšie označená odpoveď. Respondenti vo veku viac ako 65 rokov najčastejšie označili správnu odpoveď na danú otázku (46,2 % respondentov). Druhú najčastejšiu odpoveď – alkohol nepatrí medzi drogy, označilo 41,3 % respondentov, ktorá bola nesprávna.

Na základe výsledkov realizované výskumu z hľadiska pohlavia môžeme konštatovať, že rozdiel medzi správnu a nesprávnou odpoveďou nie je až taký vysoký. Z hľadiska veku

⁴ MINISTERSTVO VNÚTRA SLOVENSKEJ REPUBLIKY, 2022. *Správa o stave a vývoji drogovej scény na území Slovenskej republiky za rok 2021*. [online]. [15. decembra 2023]. Dostupné na internete: <https://www.minv.sk/?drogova-scena-na-uzemi-slovenskej-republiky>.

⁵ Vedeckovýskumná úloha bola realizovaná na katedre kriminológie Akadémie Policajného zboru v Bratislave pod číslom . VÝSK. 259 autorkami doc. PhDr. Magdalénou Ondicovou, PhD. a Mgr. Michaelou Kiššovou, PhD. Výskum bol v prevažnej miere riešený riešiteľkami vedeckovýskumnej úlohy. Výskumnú vzorku predstavovalo 810 respondentov zo Slovenskej republiky (N = 810), z toho bolo 391 mužov čo predstavuje 48 % celkového počtu respondentov a žien bolo 419, t.j. 52 %. Zisťovanie úrovne právneho vedomia výskumníčky realizovali prostredníctvom dotazníka vlastnej konštrukcie s cieľom overiť stanovenú hlavnú hypotézu a to, že „*Obyvatelia Slovenskej republiky majú vo všeobecnosti nízke právne vedomie.*“

je však najmä pri nižších vekových kategóriách rozdiel medzi správnou a nesprávnou odpoveďou pomerne vysoký a to najmä v „mladistvej“ vekovej kategórii od 14 rokov do 18 rokov, ktorú považujeme za rizikovú skupinu osôb pri užívaní alkoholických nápojov.

Zároveň sme na základe analýzy odpovedí respondentov vo výskume zameranom na povedomie obyvateľov s dôrazom na legálne drogy v Slovenskej republike zistili, že najmenej správne odpovedali respondenti práve na predmetnú otázku orientovanú na legálnosť alkoholu a to 45,6 % z celkového počtu respondentov (N = 810). Z nášho pohľadu to považujeme za výrazný nedostatok, ktorý sa prejavuje aj pri následnom užívaní alkoholických nápojov viacerými skupinami užívateľov a zľahčovaní následného možného vzniku závislosti od alkoholu či poškodenia zdravia jedinca už v nízkom veku. Pričom Svetová zdravotnícka organizácia zdôrazňuje, že *„zo zdravotného hľadiska je rizikové pitie akéhokoľvek množstva alkoholu, pričom riziko poškodenia zdravia i vytvorenia závislosti rastie úmerne s množstvom konzumovaného alkoholu. Škodlivé užívanie alkoholu má závažný vplyv na verejné zdravie a je v celosvetovom meradle považované za jeden z hlavných rizikových faktorov poškodení zdravia a chorobných stavov.“*⁶

Následne by sme chceli poukázať na viaceré štatistické informácie súvisiace s užívaním alkoholu, ktoré sa vzťahujú na Slovenskú republiku. *„V Slovenskej republike je každé šieste pitvané násilné úmrtie v súvislosti s intoxikáciou alkoholom. Standardizovaná miera úmrtnosti v kauzálnej spojitosti s alkoholom v Slovenskej republike je 1,6-násobkom priemeru Európskej únie. Podľa aktuálneho odhadu Svetovej zdravotníckej organizácie je podiel alkoholu na úmrtiach v Slovenskej republike 8,3 %, čo u nás predstavuje 4 500 úmrtí ročne. Štatisticky podľa údajov Národného centra zdravotníckych informácií sú úmrtia spôsobené alkoholickým poškodením pečene v poradí 5. najčastejšou príčinou. Avšak po revízii alkoholizmu spôsobil vrátane iných diagnóz (napríklad intoxikácie), až o 60 % viac úmrtí, čo by ho radilo na 2. miesto hneď za kardiovaskulárne choroby.“*⁷

Na základe uvedeného môžeme konštatovať, že užívanie alkoholu je stále aktuálnym trendom, ktorý sa prejavuje v Slovenskej republike a povedomie o jeho užívaní a rizikách je pomerne nízke. Podľa nášho názoru aj z tohto dôvodu alkoholické nápoje užívajú široké skupiny užívateľov od rizikových skupín až po závislých užívateľov.

Ďalšou legálnou psychoaktívnou látkou v Slovenskej republike je tabak a tabakové výrobky. V súčasnosti nie je možné zúžiť užívanie nikotínu len na tabakové výrobky, resp. na fajčenie a to z dôvodu rôznorodosti ponuky nikotínových produktov na trhu. Môžeme však povedať, že *spoločným menovateľom užívania všetkých nikotínových výrobkov je vysoké riziko vzniku závislosti (F17.2 Medzinárodnej klasifikácie chorôb revízia 10, Svetovej zdravotníckej organizácie), duševnej poruchy asociovanej s viacerými psychopatologickými symptómami. Vo vzťahu ku kognitívnym poruchám platí, že hoci nikotín má pozitívne účinky na kognitívne funkcie, dlhodobé fajčenie je rizikovým faktorom pre vaskulárne demencie.“* Odborníci na závislosti takisto konštatujú, že *„so zvyšujúcim sa množstvom denne užívaného nikotínu vzrastá riziko výskytu úzkostných porúch a miera jeho konzumu je pozitívnym prediktorom panických záchvatov. Pacienti so závislosťou od nikotínu majú zároveň častejšie identifikovanú závislosť od inej psychoaktívnej látky, najmä od alkoholu.“*⁸ Aj napriek týmto

⁶ MINISTERSTVO ZDRAVOTNÍCTVA, 2021. *Národný akčný plán pre problémy s alkoholom na roky 2021 - 2030.* [online]. [15. decembra 2023]. Dostupné na internete: <https://rokovania.gov.sk/RVL/Material/26770/1>.

⁷ MINISTERSTVO ZDRAVOTNÍCTVA, 2021. *Komplexný manažment pacienta so závislosťou od alkoholu.* [online]. [cit. 15. decembra 2023]. Dostupné na internete: https://www.health.gov.sk/Zdroje?/Sources/dokumenty/SDTP/standardy/15-5-2021/15_1_KM-pacienta-so-zavislos%C5%A5ou-od-alkoholu-Medicina-drogovych-zavislosti.pdf.

⁸ MINISTERSTVO ZDRAVOTNÍCTVA, 2023. *Manažment pacienta so závislosťou od nikotínu.* [online]. [cit. 15. novembra 2023]. Dostupné na internete:

rizikám je v súčasnosti medzi ľuďmi vo vysokej miere rozšírené používanie troch hlavných a nových kategórií tabakových a nikotínových výrobkov, a to zahrievané tabakové výrobky, nikotínové vrecúška a elektronické cigarety.

Prvou skupinou nových tabakových a nikotínových výrobkov sú zahrievané tabakové výrobky, ktoré boli uvedené na trh v roku 2014. Kladieme si otázku: „Čím sa tieto nové tabakové výrobky odlišujú od „klasických“ cigariet, pričom oba výrobky sú s obsahom tabaku a výlučne orálne užívané?“

Jedným z rozdielov je spôsob „horenia“ týchto výrobkov oproti „klasickým“ cigaretám. Zahrievané tabakové výrobky sú elektronické zariadenia, v ktorých sa tabak zahrieva na vysokú teplotu bez toho, aby sa zapálil s použitím špeciálnych tabakových tyčínok - náplní. Tieto tabakové náplne ponúkané na trhu sa od seba odlišujú intenzitou a niektoré z nich sú aj ochutené⁹.

Ďalším rozdielom je vyššia akceptácia užívania týchto výrobkov v spoločnosti. Daný rozdiel považujeme za rizikový faktor, ktorý podporuje zvýšené užívanie zahrievacích tabakových výrobkov v populácii. Zahrievacie tabakové výrobky sú vo veľkej miere propagované po celom svete a predstavujú „bezpečnejšiu“ a „menej toxickú alternatívu“ k „bežným“ cigaretám. Jedno z často uvádzaných tvrdení výrobcov je, že aerosólové zahrievané tabakové výrobky obsahujú menej škodlivých zložiek ako je to v prípade cigaretového dymu a z tohto dôvodu sú aj menej škodlivé pre zdravie. Deklarujú tiež, že tieto výrobky neprodukujú decht a z tohto dôvodu sú aj ekologickejšie k životnému prostrediu ako „bežné“ cigarety. Môžeme vidieť, že práve marketing týchto výrobkov zohráva významnú úlohu, aby oslovil aj „pôvodných“ užívateľov cigariet s možnosťou ich väčšej spoločenskej prijateľnosti pri fajčení týchto výrobkov ako pri fajčení cigariet. Následné správanie spotrebiteľov zahrievaných tabakových výrobkov sa prejavil aj v predaji týchto výrobkov a zaznamenal dvadsaťnásobný nárast predaných objemov v rokoch 2018 až 2020.¹⁰

V prípadoch zahrievaných tabakových výrobkov je prítomnosť určitých škodlivých látok v emisiách týchto výrobkov v porovnaní s tabakovými cigaretami nižšia približne o 80 až 90 %, hoci zloženie aerosólov závisí od použitých zariadení, nastavení a zloženia tabakových tyčínok. Napriek zníženiu škodlivých druhov chemických látok, ktoré sa nachádzajú v splodinách, predbežný výskum zistil prítomnosť určitých karcinogénnych alebo mutagénnych látok v zahrievaných tabakových výrobkoch niekedy vo vyšších koncentráciách ako v splodinách tabakových cigariet.¹¹

V konečnom dôsledku môžeme konštatovať, že všetky formy užívania tabaku sú škodlivé a to z toho dôvodu, že tabak je vo svojej podstate toxický a obsahuje karcinogény bez rozdielu, či je fajčený, alebo sa užíva vo forme „bezdymového“ zahrievaného tabakového výrobku.

Druhou skupinou nových tabakových a nikotínových výrobkov sú nikotínové vrecúška, ktoré sa od roku 2016 pomerne rýchlo rozšírili po celej Európe a stali sa veľmi

https://health.gov.sk/Zdroje?/Sources/dokumenty/SDTP/standardy/15-11-2023/Medicina-drogovych-zavislosti_Zavislost-od-nikotinu.pdf.

⁹ Ochutené tabakové náplne môžu byť napríklad s príchutou čučoriedok, malín, citrusov, jablka, melóna a pod. Na trhu sú aj náplne s chladivou až ľadovou príchutou - informácie sú uvedené na základe analýzy autorky z ponuky viacerých internetových obchodov registrovaných v Slovenskej republike.

¹⁰ WORLD HEALTH ORGANIZATION, 2019. *Who report on the global tobacco epidemic, 2019. Offer help to quit tobacco use.* [online]. [cit. 18. decembra 2023]. Dostupné na internete: <https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/326043/9789241516204-eng.pdf?ua=1>.

¹¹ HEALTH WORKING GROUP OF THE EUROPEAN PARLIAMENT'S COMMITTEE ON ENVIRONMENT, PUBLIC HEALTH AND FOOD SAFETY. 2023. *Novel tobacco and nicotine products and their effects on health.* [online]. [cit. 18. decembra 2023]. Dostupné na internete: <http://www.europarl.europa.eu/supporting-analyses>.

oblúbené medzi užívateľmi. Nikotínové vrecúška sú vnímané ako „zdravšia“ a bezdymová alternatíva ku „klasickým“ tabakovým výrobkom. Môžeme povedať, že práve týmto produktom vznikla na trhu nová a moderná kategória orálnych výrobkov s obsahom nikotínu. Nikotínové vrecúška neobsahujú tabak, ale ich účinnou zložkou je nikotín, avšak obsahujú aj ďalšie látky ako aditíva, náhradné sladidlá a príchute¹². Obsah nikotínu vo vrecúškach aktuálne predávaných v Slovenskej republike závisí od jednotlivých variantov produktu od 6 mg/g až do 20 mg/g,¹³ avšak nesmie jedno nikotínové vrecúško bez tabaku obsahovať nikotín v množstve viac ako 20 mg.¹⁴ V porovnaní s rokom 2022, kedy bolo možné v Slovenskej republike zakúpiť si nikotínové vrecko s obsahom nikotínu 50 mg/g až 70 mg/g.

Nikotínové vrecúška ako nový trend vyvolali silný účinok na široké skupiny užívateľov od experimentátorov, cez rekreačných užívateľov, až po pravidelných užívateľov tabakových výrobkov. Zároveň do týchto skupín užívateľov pomerne rýchlo prenikli aj maloleté a mladistvé osoby, pričom práve tieto vekové kategórie osôb videli ľahkú možnosť získania nového výrobku za pomerne nízku obstarávaciu cenu s výrazným účinkom na organizmus oproti „klasickým“ cigaretám. Tieto skupiny osôb využívajú aj skutočnosť, že užívanie nikotínových vrecúšok sa vyznačuje viacerými rozdielmi od klasických, ako aj nových tabakových výrobkov a rodičia tieto rozdiely často nevedia rozoznať.

Prvým rozdielom je, že po užití nikotínového vrecúška osoba nie je zadymená a následne nesmrdí, napríklad pri kontrole mladistvého rodičmi.

Druhým rozdielom je rôznorodosť chutí napríklad príchut' mentolu, ovocia, korenín, cukroviniek či nápojov¹⁵, ako aj výrazná farebnosť obalov, ktoré sú veľmi lákavé.

Tretím rozdielom je diskretnosť pri užívaní z hľadiska veľkosti¹⁶, z čoho vyplýva, že nikotínové vrecúška je možné užívať kedykoľvek a kdekoľvek, aby o tom vedela iná osoba napríklad v reštaurácii, v kine či v škole počas vyučovania alebo v rodine.

Štvrtým rozdielom je jednoduché užitie bez použitia ďalších pomôcok, ktoré svedčia o užívaní; napríklad pri „klasických“ tabakových výrobkoch sú to zapalovače alebo zápalky. Nikotínové vrecúška sa užívajú výlučne orálne vkladáním si ich pod hornú alebo dolnú peru, alebo niekedy aj pod obe naraz pre zvýšenie účinku.

Piatym rozdielom je, že nikotínové vrecúška nespôsobujú žlté zafarbenie zubov a zápach z úst.

¹² V rámci aditív sú to plnidlá, konzervanty, emulgátory, zvlhčujúce látky, regulátory kyslosti, stabilizátory a pod. V rámci náhradného sladidla sú využívané napríklad maltitol, sukráloza a pod. Pri príchutiach je široká škála umelých látok a ich zmesí, ktoré tvoria špecifickú príchut'.

¹³ Obsah nikotínu v nikotínových vrecúškach je uvedený na základe analýzy autorky z ponuky viacerých internetových obchodov, ktoré sú registrované v Slovenskej republike.

¹⁴ Predmetný obsah nikotínu v nikotínových vrecúškach je presne stanovený od januára 2023 a to po legislatívnej novele č. 367/2022 Z.z., ktorou sa mení a dopĺňa zákon č. 89/2016 Z.z. o výrobe, označovaní a predaji tabakových výrobkov a súvisiacich výrobkov a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení zákona č. 92/2019 Z. z. a ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 377/2004 Z. z. o ochrane nefajčiarov a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

¹⁵ Ovocná príchut' nikotínových vrecúšok je napríklad malinová, čerešňová, melónová či sušeného bobuľového ovocia a pod. Príchut' cukroviniek nikotínových vrecúšok je napríklad ovocného džemu, gumových medvedíkov, žuvačiek, ovocných cukríkov s ľadovým podtónom a pod. Príchut' korenín nikotínových vrecúšok je napríklad vanilka, sladké drievko a pod. Príchut' nápojov nikotínových vrecúšok je napríklad kokakoly, čaju, ginu, whisky a pod. - informácie sú uvedené na základe analýzy autorky z ponuky viacerých internetových obchodov registrovaných v Slovenskej republike.

¹⁶ Veľkosť nikotínových vrecúšok je rôzna od veľkosti „slim“ (dĺžka je 3,6 cm a šírka je 1,3 cm), cez veľkosť „mini“ (dĺžka je 2,7 cm a šírka je 1,5 cm) a „regular“ (dĺžka je 3,4 cm a šírka je 1,6 cm) až po veľkosť „slim regular“ (dĺžka je 3,8 cm a šírka je 1,4 cm). Nikotínové vrecúška môžu byť aj odlišne sfarbené v závislosti od ponúkanej chute (napríklad oranžové, žlté alebo svetlo hnedé), ale najčastejšie sú vrecúška čisto biele, ale na trhu sa objavujú aj priesvitné - informácie sú uvedené na základe analýzy autorky z ponuky viacerých internetových obchodov registrovaných v Slovenskej republike.

Šiestym rozdielom je ich široká dostupnosť v internetových obchodoch a v kamenných predajniach, a to nielen v špecializovaných obchodoch či v trafikách, ale aj potravinách či na benzínových pumpách.

Siedmym rozdielom je ich ľahké skladovanie, keďže obsah balenia je 16 g a predávajú sa v tzv. pukoch, v ktorých sa nachádza aj jedna priehradka na použité vrecúška.

Ôsmym rozdielom je pomerne rýchly nástup účinku na organizmus osoby. Po vložení nikotínového vrecúška pod peru sa spoločne so slinami začne postupne uvoľňovať a vstrebávať nikotín cez ústnu sliznicu do krvného obehu a následne do mozgu. Dĺžka užívania jedného vrecúška sa pohybuje v rozpätí od 5 minút do 15 minút a následne sa vrecúško vyhodí. Nikotínové vrecúška sú určené na jednorazové použitie, niektorí užívatelia však užívajú jedno vrecúško aj viackrát.

Nielen uvedené rozdiely, ale aj ďalšie „výhody“ motivujú aj mladých ľudí vo výraznej miere užívať nikotínové vrecúška, a to najmä z dôvodu účinkov nikotínových vrecúšok na organizmus osoby. Detská psychiatrická a hlavná odborníčka Ministerstva zdravotníctva Slovenskej republiky pre detskú psychiatriu, MUDr. Terézia Rosenbergová, na základe vlastnej lekárskej praxe uvádza, že *„stretávam v ambulancii deti, ktorým nikotínové vrecúška chutia. Malí pacienti udávajú, že sa po nich cítia výborne, majú odrazu veľa energie, veľa vládku. Stretla som sa však aj s deťmi, ktoré mali žiaľ aj neprijemné vedľajšie účinky, zvracanie, bolesti hlavy. Príjemný účinok, ktorý sa snažia deti popísať, netrvá dlho a tak si do úst vkladajú aj viac vrecúšok, čo vyvoláva búšenie srdca, niektoré deti majú pocit zvierania na hrudi.“* Odborníčka zároveň upozorňuje na skutočnosť že *„nebezpečné je to, že po vyfajčení jednej cigarety sa do tela dostanú 2 až 4 mg nikotínu, vo vrecúšku je toho oveľa viac. Takáto dávka vie ublížiť dospelému človeku, a nieto ešte dieťaťu.“*¹⁷

Ako rizikové správanie v tejto oblasti vnímame propagovanie nikotínových vrecúšok prostredníctvom viacerých oblastí, ktoré podporuje ich následné použitie či užívanie a je vo väčšej miere orientované na mladšie publikum. Prvou oblasťou je virtuálny svet, kde sú uvedené vrecúška propagované prostredníctvom platených mladých influencerov, ako aj prostredníctvom sociálnych sietí napríklad na Instagrame. Druhou oblasťou je reálny svet, kde sú nikotínové vrecúška propagované na hudobných festivaloch alebo honosných promo večierkoch. Dokonca niektoré spoločnosti vyrábajúce tieto vrecúška spolupracujú s festivalmi na propagáciu svojich vrecúšok. Tieto dve oblasti sú v prípade marketingovej propagácie často prepojené ako napríklad vysielanie sponzorovaných influencerov na honorované cesty a následne viacerí z nich zverejňujú klipy, na ktorých tancujú, pijú a pózujú s nikotínovými vrecúškami. Konkrétne takého správanie bolo zaznamenané na festivale Tomorrowland v Belgicku a na Veľkej cene Veľkej Británie. Ďalším príkladom je správanie spoločností, ktoré vyrábajú nikotínové vrecúška vo Veľkej Británii a organizujú výherné kampane o hodnotné ceny a pritom rozdávať tisíce bezplatných vzoriek týchto vrecúšok, aby prilákali nových zákazníkov, alebo spúšťajú online žrebovania o ceny, v ktorých sa rozdávať bezplatné zápisy do barov a vstupenky na podujatia. Práve tento spôsob propagácie nikotínových vrecúšok znepokojuje odborníkov na zdravie, ktorí tvrdia, že firmy môžu nikotínové vrecúška prezentovať ako „módny lifestyleový produkt“ namiesto toho, aby ich prezentovali ako alternatívu fajčenia.¹⁸

Na základe predbežných výskumov odborníci zistili, že zdravotné riziká pri nikotínových vrecúškach spočívajú predovšetkým vo vysokom obsahu nikotínu v niektorých

¹⁷ UNIVERZITNÁ NEMOCNICA L.PASTEUR A KOŠICE, 2022. *Detská psychiatrická: Nikotínové vrecúška len osobám nad 18 rokov. Je najvyšší čas!* [online]. [17. decembra 2023]. Dostupné na internete: <https://unlp.sk/aktualita/detska-psychiatricka-nikotinove-vrecuska-len-osobam-nad-18-rokov-je-najvyssi-cas/>.

¹⁸ CRACE, J., 2023. *Influencers and freebies: Big Tobacco's push to sell nicotine pouches in UK* [online]. [cit. 18. decembra 2023]. Dostupné na internete: <https://www.theguardian.com/business/2023/jul/30/influencers-and-freebies-big-tobaccos-push-to-sell-nicotine-pouches-in-uk>.

výrobkov. Nikotín sa pomerne rýchlo vstrebáva do organizmu a ako veľmi návyková látka predstavuje zdravotné hrozby pre užívateľov najmä pre ich mozog, ako aj celkovo pre organizmus maloletých a mladistvých osôb, osoby trpiacimi kardiovaskulárnymi ochoreniami a tehotné ženy.¹⁹

V Slovenskej republike sa od januára 2023 zakázal predaj nikotínových vrecúšok, ako aj užívanie nikotínových vrecúšok osobám mladším ako 18 rokov, aj napriek tomu sa však aj naďalej objavujú prípady maloletých a mladistvých osôb s prejavmi užitia nikotínových vrecúšok. Napríklad „v *detskej fakultnej nemocnici s poliklinikou v Banskej Bystrici je v poslednej dobe nárast prípadov intoxikových nikotínom vo forme vrecúšok vkladanych pod peru. Pracovníci na detskom urgentnom prijme v Trenčíne sa s užívaním nikotínových vreciek deťmi stretli tiež. Zaznamenali iba pár detských prípadov (4 prípady), ktoré javili známky pozitívneho užitia nikotínových vrecúšok a na pohotovosť sa dostavili z iných zdravotných dôvodov. Na urgentnom prijme Národného ústavu detských chorôb v Bratislave, primár Marcel Brenner hovorí, že sa s tým stretávajú pomerne často a už asi druhý rok sa na užívanie týchto látok aj deti pri riešení niektorých stavov pýtajú.*“²⁰

Existuje niekoľko príčinných dôvodov, prečo tieto skupiny osôb experimentálne užívajú alebo pravidelne užívajú nikotínové vrecúška. Pri mladistvých osobách môžeme vidieť užitie ako výraz osobného štýlu, užitie ako demonštrácia vlastnej dospelosti a samostatnosti, užitie z dôvodu uvoľnenia a relaxácie, užitie pod vplyvom vonkajších faktorov ako sú rovesnícke skupiny alebo aj masmédiá prostredníctvom sociálnych sietí.

Práve pri individuálnej motivácii k užitiu týchto produktov môžeme vidieť, že vo veľkej miere sú kopírované rovnaké vzorce správania sa a motivácie ako pri užití iných nelegálnych psychoaktívnych látok, pričom niektoré z nich majú vysoký potenciál vzniku závislosti.

Tretou skupinou nových tabakových a nikotínových výrobkov sú elektronické cigarety, ktoré na rozdiel od zahrievacieho tabakového výrobku neobsahujú tabak. Tieto výrobky sú na báze pary, ktorá vzniká zahrievaním e-tekutiny a vytvára aerosóly, ktoré sa vdychujú. Elektronické cigarety existujú v dvoch variantoch. Prvým variantom sú tie, ktoré obsahujú nikotín a druhým variantom sú tie, ktoré neobsahujú nikotín. Pri nikotínových elektronických cigaretách sa produkcia pary a uvoľňovanie nikotínu líši od jednotlivých výrobkov na trhu.

Elektronické cigarety sú niekedy známe aj pod názvami napríklad elektronické systémy dodávania nikotínu a elektronické systémy bez nikotínu, alebo aj pod názvom „vape produkty - vape perá, e-cigarety, „vape cigarety“, e-vodné fajky, pod moduly, tanky a pod. Tieto cigarety majú rôzne tvary a veľkosti, buď aby vyzerali ako „klasické“ cigarety alebo môžu vyzeráť ako produkty pripomínajúce perá, USB kľúče či iné predmety dennej potreby. Niektoré sú na viac použití a niektoré sú iba jednorazové. Elektronické cigarety sa môžu používať na dodávanie nielen nikotínu, aróm, chemikálií, ale aj na podávanie marihuany (THC, CBD), či iných psychoaktívnych látok. E-tekutiny obsiahnuté v elektronických cigaretách existujú vo viacerých príchutiach od ovocných príchutí cez cukrovinky a koreniny

¹⁹ HEALTH WORKING GROUP OF THE EUROPEAN PARLIAMENT'S COMMITTEE ON ENVIRONMENT, PUBLIC HEALTH AND FOOD SAFETY, 2023. *Novel tobacco and nicotine products and their effects on health*. [online]. [cit. 18. decembra 2023]. Dostupné na internete: <http://www.europarl.europa.eu/supporting-analyses>.

²⁰ HORVÁTHOVÁ, A., 2023. *Cigarety idú bokom. Deti vo veľkom skúšajú vysoko návykovú alternatívu*. [online]. [cit. 18. decembra 2023]. Dostupné na internete: <https://tvnoviny.sk/domace/clanok/865972-cigarety-idu-bokom-deti-vo-velkom-skusaju-vysoko-navykovu-alternativu>.

až po tabak²¹. Pri nikotínových elektronických cigaretách jednotlivé výrobky sa od seba odlišujú aj koncentráciou nikotínu.

Elektronické cigarety, ktoré sa aktuálne vyskytujú na trhu, sú už štvrtou generáciou. Prvá generácia elektronických cigariet sa vyznačovala iba jednorazovým požitím, bez možnosti dobývania a napodobňovali vzhľad „klasickej“ tabakovej cigarety. Druhá generácia elektronických cigariet sa vyznačovala možnosťou opätovného nabitia a ďalšieho doplnenia výrobku. Tretia generácia elektronických cigariet umožňovala užívateľom prispôsobiť si užívané látky v zariadení. Niektoré výrobky obsahovali nízkoodporové cievky, ktoré vytvárali veľký oblak dymu so silnejším podaním nikotínu či inej látky. Posledná štvrtá generácia elektronických cigariet vytvorila predplnené kazety, ktoré môžu obsahovať nikotín, THC alebo CBD s príchutou alebo bez príchute. V tejto generácii boli vyvinuté aj „pod moduly“, ktoré fungujú na rovnakom princípe ako elektronické cigarety, ale zvyčajne používajú nikotínové soli namiesto voľného nikotínu, ktorý sa používa vo väčšine ostatných elektronických cigariet. Nikotínové soli oproti voľnému nikotínu majú nižšie pH a umožňujú ľahšie vdychovanie obzvlášť vysokej hladiny nikotínu s menším podráždením hrdla.²²

Zdokonaľovanie elektronických cigariet od prvej generácie až ku aktuálnej generácii vo vyššej miere priťahuje experimentálnych ako aj pravidelných užívateľov. Pre užívateľov je lákavá aj pomerne nízka obstarávacia cena, najmä jednorazových elektronických cigariet, ktorá začína už od pár eur.

Užívanie elektronických cigariet, ako aj iných psychoaktívnych látok prináša aj viaceré riziká, na ktoré upozorňujú viaceré výskumy v tejto oblasti. Výsledky niektorých výskumov preukázali to, že nepľnoleté osoby, ktoré nikdy nefajčili, ale používajú elektronickú cigaretu hoci aj bez obsahu nikotínu, môžu zdvojnásobiť šancu, že v budúcnosti tieto osoby začnú fajčiť aj tabakové výrobky.²³ Odborníci takisto zistili, že elektronické cigarety v porovnaní s „klasickými“ tabakovými cigaretami obsahujú približne o 90 až 95 % menej určitých škodlivých látok, pričom zloženie aerosólov vždy závisí od použitých zariadení, nastavení a zloženia samotnej e-kvapaliny. Zároveň pri elektronických cigaretách boli zistené zdravotné riziká súvisiace s toxikológiou aromatických látok obsiahnutých v e-kvapalinách pri vdychovaní, napríklad prejavila sa prítomnosť karcinogénnych kovov pri spaľovaní, látky sú toxické a/alebo senzibilizujúce pre niektorých užívateľov. Okrem toho aromatické látky (aromatické aldehydy) môžu reagovať s propylénglykolom (PG) a/alebo rastlinným glycerínom (VG), pričom o toxikologických vlastnostiach týchto nových látok je známych iba veľmi málo poznatkov. Aj e-tekutiny môžu byť kontaminované aj tabakovo špecifickými N-nitrozamínmi (TSNA, významná skupina karcinogénov v tabaku a tabakovom dyme), ktoré sa nachádzajú v tabakových extraktoch. Výskumníci takisto zistili, že aj elektronické cigarety, pri ktorých sa uvádza, že neobsahujú nikotín, napriek tomu nikotín obsahovali. Zároveň

²¹ Elektronické cigarety s ovocnou príchutou môžu byť napríklad hroznové, liči, kivi, dračie ovocie, červené bobuľové ovocie, mango, citrón, melón, ananás, jablko a pod. Elektronické cigarety s koreninami môžu byť napríklad s príchutou vanilky. Elektronické cigarety s príchutou cukroví, napríklad s príchutou vanilkového pudingu alebo čokoládovej sušienky. Elektronické cigarety môžu mať aj chladivý efekt pri užívaní. - informácie sú uvedené na základe analýzy autorky z ponuky viacerých internetových obchodov registrovaných v Slovenskej republike.

²² CENTERS FOR DISEASE CONTROL AND PREVENTION, 2019. *E-cigarette, or vaping, products visual dictionary*. [online]. [cit. 18. decembra 2023]. Dostupné na internete: <https://stacks.cdc.gov/view/cdc/103783>.

²³ HEALTH WORKING GROUP OF THE EUROPEAN PARLIAMENT'S COMMITTEE ON ENVIRONMENT, PUBLIC HEALTH AND FOOD SAFETY, 2023. *Novel tobacco and nicotine products and their effects on health*. [online]. [cit. 18. decembra 2023]. Dostupné na internete: <http://www.europarl.europa.eu/supporting-analyses>.

spodiny z výparov elektronických cigariet ohrozujú nielen samotných užívateľov ale aj osoby, ktoré nepoužívajú elektronické cigarety a sú týmto výparom pasívne vystavení.²⁴

V súvislosti s existenciou uvedených troch skupín nových tabakových a nikotínových výrobkov na trhu Organizácia Spojených národov zdôrazňuje, že nové nikotínové a tabakové výrobky môžu zdvojnásobiť pravdepodobnosť, že nefajčiari začnú využívať tieto výrobky.²⁵ Aj napriek týmto rizikám však úroveň inovácií bude aj naďalej v tejto oblasti rásť. V súčasnosti sa odhaduje, že do roku 2025 by sa užívanie nikotínových vrecúšok mohlo strojnásobiť a užívanie elektronických cigariet by sa mohlo zvýšiť z 2,3 % na 3,7 % dospelej populácie v Európskej únii.

Myslíme si, že v krátkodobom či strednodobom horizonte rokov aj „tradičné“ tabakové spoločnosti, ako aj nové spoločnosti budú prichádzať s novými výrobkami, aby zaujali pôvodných a pravidelných užívateľov ako aj aby získali nových užívateľov, hoci iba príležitostných.

Následne chceme poukázať na národný reprezentatívny kvantitatívny výskum, ktorý bol zameraný na požívanie tabakových a nikotínových výrobkov v populácii detí a adolescentov²⁶ v Slovenskej republike v roku 2022 (N = 3002 respondentov). V rámci tabakových a nikotínových výrobkov sa výskum zameril na štyri skupiny a to klasická cigareta, zahrievaný tabakový výrobok, nikotínové vrecúška a e-cigareta. Na základe výsledkov z daného výskumu môžeme vidieť, že minimálne 10 % respondentov má skúsenosti s nejakým tabakovým alebo nikotínovým výrobkom. Konkrétne „*pri klasickej cigarete je to 44 % respondentov, pri zahrievanom tabakovom výrobku je to 17 % respondentov, pri e-cigarete je to 13 % respondentov a pri nikotínových vrecúškach je to 10 % respondentov.*“

Z hľadiska užívania týchto výrobkov majú muži väčšie skúsenosti s užívaním ako ženy. Napríklad, pri nových kategóriách tabakových a nikotínových výrobkov „*najviac mužov má skúsenosti s užívaním zahrievaného tabakového výrobku (41 %) vo veku 20 - 21 rokov, nasledujú e-cigarety (29 %) vo veku 20 - 21 rokov a v najnižšej miere majú muži skúsenosti s nikotínovými vrecúškami (17 %) vo veku 16 - 19 rokov.*“ Najčastejšie skúsenosti majú ženy „*s užívaním zahrievaného tabakového výrobku (34 %) vo veku 20-21 rokov, nasledujú e-cigarety (19 %) vo veku 20 - 21 rokov a nikotínové vrecúška (10 %) vo veku 18-19 rokov.*“

Prvé užitie týchto látok respondentmi bolo najčastejšie „*vo veku od 12 rokov do 18 a viac rokov*“, pričom ich motivácia bola „*najčastejšie pri nových tabakových a nikotínových výrobkov – zvedavosť (pri e-cigarete 61 %, pri zahrievanom tabakovom výrobku 57 % a pri nikotínovom vrecúšku 57 %) a fajčil to môj kamarát (pri nikotínovom vrecúšku 56 %, pri e-cigarete 47 % a pri zahrievanom tabakovom výrobku 45 %).*“ Následne respondenti pri zahrievanom tabaku označili ďalšie najčastejšie motivačné faktory a to „*škodia menej ako iné produkty (28 %), sú „cool“ (23 %), dajú sa používať bez toho, aby si to všimli doma alebo v škole (21 %) a boli k dispozícii vo viacerých príchutiach (17 %)*“. Respondenti pri e-cigarete označili ďalšie najčastejšie motivačné faktory a to „*sú „cool“ (21 %), „škodia menej ako iné produkty (17 %), boli k dispozícii vo viacerých príchutiach (15 %) a dajú sa používať*

²⁴ HEALTH WORKING GROUP OF THE EUROPEAN PARLIAMENT'S COMMITTEE ON ENVIRONMENT, PUBLIC HEALTH AND FOOD SAFETY, 2023. *Novel tobacco and nicotine products and their effects on health*. [online]. [cit. 18. decembra 2023]. Dostupné na internete: <http://www.europarl.europa.eu/supporting-analyses>.

²⁵ HEALTH WORKING GROUP OF THE EUROPEAN PARLIAMENT'S COMMITTEE ON ENVIRONMENT, PUBLIC HEALTH AND FOOD SAFETY, 2023. *Novel tobacco and nicotine products and their effects on health*. [online]. [cit. 18. decembra 2023]. Dostupné na internete: <http://www.europarl.europa.eu/supporting-analyses>.

²⁶ Národný výskum sa zameril na vekovú skupinu respondentov vo veku od 12 rokov do 21 rokov.

bez toho, aby si to všimli doma alebo v škole (15 %). Respondenti pri nikotínových vrecúškach označili ďalšie najčastejšie motivačné faktory a to „sú „cool“ (30 %), dajú sa používať bez toho, aby si to všimli doma alebo v škole (28 %), boli k dispozícii vo viacerých príchutiach (13 %) a „chcel/a som získať vysoký obsah nikotínu (13 %).²⁷

Na základe výskumov reprezentatívneho kvantitatívneho výskumu môžeme povedať, že medzi mladými ľuďmi sú nové tabakové a nikotínové výrobky v Slovenskej republike v značnom povedomí a sú minimálne experimentátori s týmito legálnymi psychoaktívnymi látkami. Zároveň môžeme vidieť aj ich motiváciu užitia či užívania, ktorá môže byť ovplyvnená aj vplyvom viacerých faktorov, ale najmä vonkajšieho prostredia, v ktorom sa skúmaná veková kategória osôb vo veľkej miere pohybuje.

V predchádzajúcich častiach predmetnej práce sme poukazovali na viaceré legálne psychoaktívne látky z hľadiska ich užívania v spoločnosti. Aktuálne jednou z najviac ohrozujúcich legálnych psychoaktívnych látok v Slovenskej republike je však nová psychoaktívna látka pod názvom HHC alebo aj laicky nazývaná „Haha CBD“ alebo „haha droga“. Kladieme si otázku: „Čo sa skrýva pod touto skratkou a aké účinky táto látka spôsobuje na organizmus osoby?“

Látka hexahydrokanabinol²⁸ v skratke „HHC“ (ďalej len „HHC látka“) nie je novou látkou z hľadiska jej výroby, ako to môžeme vidieť aj pri iných „nových psychoaktívnych látkach“. Táto látka HHC bola prvýkrát vyrobená v roku 1944 v USA. Na drogovú scénu sa však dostala až pomerne neskôr a jej najväčší výskyt bol v nedávnom období. V septembri 2021 v USA bol zaznamenaný prvý predaj HHC od svojej výroby vo väčšom množstve. Do Európy sa HHC látka dostala o pár mesiacov neskôr. HHC látka je chemicky podobná Δ^9 -tetrahydrokanabinolu (Δ^9 -THC), hlavnej psychoaktívnej látke, ktorá sa vyskytuje v konope. Podľa laboratórnych štúdií *in vitro*²⁹ a u niektorých druhov zvierat *in vivo*³⁰ má psychoaktívna látka HHC podobné účinky ako produkty z konope. Farmakológia a toxikológia látky HHC u ľudí nebola skúmaná. HHC látka je klasifikovaná ako kanabinoïd a na základe pôvodu je klasifikovaný ako polosyntetický kanabinoïd.³¹

Na základe týchto laboratórnych skúmaní môžeme konštatovať, že nie sú preskúmané účinky psychoaktívnej látky HHC na organizmus človeka. Z tohto dôvodu, vieme iba predpokladať jej účinky z hľadiska podobnosti s Δ^9 -tetrahydrokanabinolom, prípadne z individuálnych výpovedí užívateľov tejto psychoaktívnej látky.

V priebehu ôsmich mesiacov, od mája do decembra 2022, bola HHC látka identifikovaná v 70 % členských štátov Európskej únie. V Slovenskej republike sa taktiež objavila v priebehu tohto obdobia. Rôznorodosť a dostupnosť tejto látky môžeme vidieť aj prostredníctvom využívania rôznych informačných a komunikačných technológií.

²⁷ MINISTERSTVO ŠKOLSTVA, VEDY, VÝSKUMU A ŠPORTU SLOVENSKEJ REPUBLIKY, 2022. *Národný výskum používania tabakových a nikotínových výrobkov v populácii detí a adolescentov v Slovenskej republike 2022*. [online]. [cit. 20. decembra 2023]. Dostupné na internete: https://www.minedu.sk/data/att/25873.pdf?fbclid=IwAR3TDUEXkNNyPR6TPAKt4TtEo89_tcBsgbutCOEnwV PFZwEITq8gTsJNLZY.

²⁸ (6a,7,8,9,10,10a-hexahydro-6,6,9-trimetyl-3-pentyl-6Hdibenzo[b,d]pyran-1-ol; HHC).

²⁹ skúmane mimo prirodzeného prostredia - v laboratórnych podmienkach v skúmvkách, mimo živého organizmu.

³⁰ skúmanie v živom organizme.

³¹ EUROPEAN MONITORING CENTRE FOR DRUGS AND DRUG ADDICTION, 2023. *Technical report Hexahydrocannabinol (HHC) and related substances*. [online]. [cit. 22. decembra 2012]. Dostupné na internete: https://www.emcdda.europa.eu/publications/technical-reports/hhc-and-related-substances_en.

Rôznorodosť ponuky vidíme v množstve odlišných produktov ponúkaných na trhu, v ktorých je HHC látka obsiahnutá. K týmto produktom zaraďujeme napríklad vape produkty³², cukrovinky, destiláty, spreje, „pre-rolls“, oleje alebo hašiš a konopný kvet³³.

Vape produkty s obsahom HHC látky sú na trhu vo viacerých príchutiach ako napríklad pomarančové sušienky, melón s hašišom, ochutené žuvačky, banány so sladkým ovocím, čokoládové sušienky s príchutou mäty a pod. Napríklad 1 ml tekutiny vo vapovacom pere obsahuje koncentráciu 94 % HHC látky.

Medzi cukrovinky môžeme zaradiť napríklad čokoládové koláčiky s konopným extraktom HHC (napríklad s koncentráciou HHC látky 20 mg/1 kus, 50 mg/1 ks), želé cukríky s viacerými ovocnými príchutami³⁴ (napríklad s koncentráciou HHC látky 10 mg/1 kus), HHC med (napríklad s koncentráciou HHC látky 1 000 mg), malý pohárik sladkého nápoja (napríklad s koncentráciou HHC látky 30 mg) a pod. V jednom balení je viacero kusov týchto cukrovínok a celkovo jedno balenie môže obsahovať napríklad aj 10 kusov jednej cukrovinky. Uvedené produkty sa predávajú aj bez lepku, ako je to uvádzané pri špeciálnych bezlepkových potravinách, čo môže zvýšiť hodnovernosť daného výrobku medzi užívateľmi.

HHC destiláty sú s koncentráciou minimálne 99 % HHC látky. Dané informácie uvádza predávajúci, ale momentálne sa nepredávajú v Slovenskej republike.

HHC spreje umožňujú mimoriadne rýchly prísun HHC látky do organizmu užívateľa a to iba jedným stlačením. Dané výrobky majú taktiež viacero príchutí. Výrobca uvádza, že „jedno balenie (5 ml s koncentráciou HHC látky 165 mg) HHC Spray Basic vystačí pre 5 - 6 osôb na celý večer zábavy a relaxácie.“

Produkty „pre - rolls“ sú predbalené jointy s HHC látkou a konopným kvetom s hmotnosťou 1,2 g - 1,4 g/1 kus. Koncentrácia HHC látky v týchto produktoch je od 22 % do 25 %.

HHC oleje sú organické oleje s pridaním HHC látky, pričom olej zaručí väčšiu vstrebateľnosť HHC látky do organizmu osoby s vonkajším použitím. Koncentrácia HHC látky v týchto produktoch je pomerne vysoká oproti iným HHC produktom a to napríklad v 10 ml oleji je koncentrácia HHC látky 5 000 mg.

Konopný kvet a hašiš s nízkym obsahom THC sú postriekané alebo zmiešané s HHC látkou. Takto upravené látky s nízkym obsahom HHC majú podobný vzhľad a vôňu a je možné tieto produkty náhodne alebo úmyselne predávať ako nelegálne látky. Predávané výrobky majú koncentráciu HHC látky napríklad od 13 % do 18 %.

Užívanie výrobkov s obsahom HHC látky a zaobchádzanie s HHC látkou v Slovenskej republike nie je regulované žiadnym právnym predpisom a často je predávaná ako údajne legálna náhrada kanabisu a Δ^9 -THC. Pri popise HHC produktov niektorí výrobcovia uvádzajú viaceré účinky na organizmus osoby, ako napríklad odstránenie stresu, euforické a opojné účinky, podporenie dobrej nálady, podporenie komunikatívnosti, pomoc pri žalúdočných problémoch a nevoľnostiach, vrátane nutkania k zvracaniu, úľava od bolestí svalov, kostí a chrbtice či povzbudenie chuti do jedla.

³² Vaping je spôsob inhalácie najrôznejších látok založený na princípe odparovania látok, najčastejšie rozpustených v kvapalinách. Vodná para s obsahom účinnej látky sa vyparuje v tzv. vaporizéri a môže byť obohatená o rôzne arómy. Vapovacie produkty sú aktuálne v ponuke napríklad ako elektronické cigarety alebo vapovacie jednorázové „perá“.

³³ Informácie o HHC výrobkoch sú uvedené na základe analýzy autorky z ponuky viacerých internetových obchodov registrovaných v Slovenskej republike.

³⁴ Cukríky sú na trhu napríklad s višňovou príchutou, jahodovou príchutou, pomarančovou príchutou, citrónovou príchutou, bazovou príchutou, mango príchutou, malinovou príchutou a pod. - informácie sú uvedené na základe analýzy autorky z ponuky viacerých internetových obchodov registrovaných v Slovenskej republike.

Z tohto vyplýva, že HHC látka „vyrieši“ časť zdravotných problémov na základe deklarovaných účinkov, ktoré môže látka spôsobiť. Aj táto skutočnosť môže podporiť užívanie produktov s obsahom HHC látky, lebo máloktorá legálna látka má naraz toľko „výhod“ za pomerne nízku obstarávaciu cenu. Obstarávacía cena závisí od druhu produktu a od obsahu HHC látky v ňom. Napríklad jeden zákazník uviedol, že „40 % HHC od Vás je extra trieda. Možno, až trochu moc. Pomalý nástup, ale dlhotrvajúci účinok.“

Na určitej časti výrobkov s HHC látkou, ktoré sú voľne dostupné napríklad v automatoch a v kamenných predajniach, však nie sú uvedené konkrétne účinky na organizmus osoby, ale skôr naopak. Na týchto výrobkoch je uvedené, že „je to zberateľský predmet – produkt, ktorý nie je určený na spaľovanie alebo konzumáciu. Za akékoľvek ďalšie nakladanie s produktom po jeho otvorení a porušení plomby nenesieme žiadnu zodpovednosť, skladujte mimo dosah detí a mladistvých.“ V tomto prípade išlo o HHC-P „pero“, ktoré je určené na vdychovanie. Rovnaké alebo veľmi podobné konštatovania boli uvádzané aj pri nových syntetických psychoaktívnych látkach, keď boli v minulosti predávané v kamenných obchodoch, ktoré už nie sú predávané v kamenných obchodoch z hľadiska aktuálnej zákonnej kontroly.

Výrobky s obsahom HHC látky môžu užívať súčasní užívatelia marihuany, ako aj noví konzumenti, ktorých lákajú jeho účinky a legálny status – vrátane mladých a iných neskúsených ľudí. V niektorých prípadoch môže užívanie podporovať aj ľahká dostupnosť látky napríklad prostredníctvom kamenných obchodov s CBD výrobkami a vape shopov na hlavných uliciach, v automatoch v nákupných centrách či v internetových obchodoch. Experimentári a užívatelia si vymieňajú informácie o účinkoch a dostupnosti látok aj prostredníctvom sociálnych sietí. Následne uvádzame jeden z mnohých prípadov otvorenej komunikácie na internete medzi experimentátorom a užívateľmi (obrázok 1).

Obrázok 1

Zdroj: vlastné spracovanie na základe Reddit – otvorenej konverzácie cez internet.

Na základe tejto konverzácie môžeme povedať, že niektoré osoby už zistili aj určité riziká, ktoré vyplývajú z užitia HHC látky. V Slovenskej republike sa objavili aj viaceré prípady akútneho toxického účinku po užití výrobkov s HHC látkou medzi mladými ľuďmi.

Vybrali sme tri prípady, ktoré bližšie približujú aktuálnu situáciu v užívaní HHC látok v Slovenskej republike.

V prvom prípade „v Národnom ústave detských chorôb v Bratislave riešili štyri prípady, v ktorom pacienti priznali užitie HHC látky a zdravotný stav jedného z nich si vyžadoval hospitalizáciu. U zvyšných detí prítomnosť HHC lekári nevedeli jednoznačne potvrdiť, po nadobudnutí vedomia nevedeli udať presné, respektíve ani približné zloženie požitých látok, pretože požili alebo vypili látky v kombinácii. Domnievame sa, že požitie HHC je pre jeho dostupnosť veľmi časté, mnohé z detí nevyhľadajú lekársku pomoc a v mnohých prípadoch osoby v okolí týchto detí nerozlišia toxický účinok tejto látky, uviedol primár oddelenia urgentného príjmu Marcel Brenner.“³⁵

V druhom prípade „mestská polícia Banská Bystrica na základe podnetu začala riešiť problematiku automatov v obchodných centrách, kde sa dá legálne zakúpiť droga, resp. vapové zariadenie na inhaláciu HHC-P a taktiež sáčky s obsahom HHC-P. Automaty neoverujú vek a dospievajúca mládež častokrát končí v nemocnici na pozorovaniach. Keďže v uvedenej veci vzniklo podozrenie zo spáchania trestného činu, všetky zistenia boli postúpené na OR PZ Banská Bystrica. Mesto Banská Bystrica tak vytvorilo pozíciu referenta školskej krízovej intervencie a dalo dokopy tím odborníkov, ktorý pripravuje spoločný koncept na spustenie intenzívnej prevencie na školách v ďalšom období.“³⁶

V treťom prípade na užívanie HHC látok upozornil aj komisár pre deti Jozef Mikloško, ktorý poukázal na to, že „je nepripustné, aby boli deťom sprostredkované omamné látky a žiada orgány úradnej kontroly potravín a najmä Štátnu veterinárnu a potravinovú správu Slovenskej republiky a Ministerstvo pôdohospodárstva a rozvoja vidieka Slovenskej republiky, aby okamžite stiahli z predaja novú potravinu neznámeho pôvodu, ktorá je distribuovaná v automatoch. Ide o potravinu s obsahom látky THC, HHC a HHC-P. Dôvodom takejto žiadosti je bezprostredné ohrozenie života a zdravia maloletých detí.“³⁷ Napríklad aj poslanec Igor Šimko v tejto súvislosti sa rozhodol, že „po svedectvách niekoľkých ľudí, ktorých deti mali túto nemilú skúsenosť, a odvysielaní mnohých reportáží som sa rozhodol ešte pred návrhom na zmenu zákona konať. Podal trestné oznámenie na neznámeho páchatel'a najmä v súvislosti so šírením a predajom návykových a psychotropných látok. Cieľom je, aby takéto automaty zmizli z dostupnosti našich detí. Cieľom a aj návrhom tejto iniciatívy je docieľiť, aby predbežným opatrením bola prevádzka takýchto automatov obmedzená a zakázaná do času zmeny zákona, kým sa tieto látky dostanú na zoznam zakázaných látok z dôvodu svojej toxicity“.³⁸

Od prvého zistenia HHC v Európe boli na európskom trhu s drogami identifikované aj ďalšie dve látky považované za polosyntetický kanabinoid a to HHC-O (HHC acetát) a HHC-P (hexahydrokanabifol). Tento vývoj môže signalizovať prvú novú významnú zmenu na trhu s „legálnymi“ náhradami konope, odkedy sa niečo pred vyše 15 rokmi v Európe objavili

³⁵ SPRAVODAJSKÝ PORTÁL TLAČOVEJ AGENTÚRY SLOVENSKEJ REPUBLIKY, 2023. *V národnom ústave detských chorôb riešia prípady otravy po požití HHC.* [online]. [cit. 22. decembra 2023]. Dostupné na internete: <https://www.teraz.sk/zdravie/lekari-v-nudch-riesia-privady-otravy/750110-clanok.html>.

³⁶ MINISTERSTVO VNÚTRA SLOVENSKEJ REPUBLIKY, 2023. *Činnosť krajského koordinátora, príklady dobrej praxe.* [online]. [cit. 22. decembra 2023]. Dostupné na internete: <https://www.minv.sk/?cinnost-krajskeho-koordinatora-priklady-dobrej-praxe>.

³⁷ SITA., 2023. *Deťom nesmú byť sprostredkované omamné látky, komisár Mikloško vyzýva úrady na stiahnutie novej potraviny z automatov.* [online]. [cit. 22. decembra 2023]. Dostupné na internete: <https://sita.sk/detom-nesmu-byt-sprostredkovane-omamne-latky-komisar-miklosko-vyzyva-urady-na-stiahnutie-novej-potraviny-z-automatov/>.

³⁸ SITA, 2023. *Drogy v automatoch už rieši aj Šimko, na Generálnu prokuratúru podal trestné oznámenie.* [online]. [cit. 22. decembra 2023]. Dostupné na internete: <https://sita.sk/poslanec-simko-podal-trestne-oznamenie-na-generalnu-prokuraturu-sr-dovodom-su-navykovye-latky-v-automatoch/>.

výrobky typu Spice, ktoré obsahovali syntetických agonistov kanobinoidných receptorov.³⁹ V Slovenskej republike sú predávané výrobky konopného kvetu s obsahom HHC látky s pridaním HHC-P látky, pričom koncentrácia HHC látky je v nich vyššia ako HHC-P látky. Napríklad koncentrácia HHC látky vo výrobku je 30 % a koncentrácia HHC-P látky vo výrobku je 2 %. Výrobky sú tiež obohatené aj o ďalšie príchute a arómy ako napríklad melónová príchuť, jahodová príchuť a pod. V súčasnosti Francúzsko zaradilo HHC látku a jej ďalšie dva deriváty HHC-O a HHC-P do zoznamu zakázaných látok. K zákazu predaja HHC látky pristúpili viaceré krajiny Európy a to Rakúsko, Belgicko, Dánsko a Veľká Británia.

Záver a návrhy pre prax

Svetová zdravotnícka organizácia poukazuje na to, že jednotlivé psychoaktívne látky majú odlišný potenciál vzniku závislosti. Niektoré látky sú vysoko návykové už po prvých užitíach (napríklad heroín), pričom niektoré látky spôsobujú závislosť až po určitom čase (napríklad alkoholické nápoje a tabakové výrobky). Predpokladá sa, že nebezpečenstvo poškodenia organizmu a vzniku závislosti je pri legálnych látkach nižšie ako pri nelegálnych látkach.

V súčasnosti trh s tabakovými výrobkami zaplavili tri nové kategórie tabakových a nikotínových výrobkov, a to zahrievané tabakové výrobky, nikotínové vrecúška a elektronické cigarety. V priebehu niekoľkých rokov sa v tejto kategórii objavili stovky značiek a výrobkov s rôznymi príchuťami ako aj s obsahom nikotínu. Uvedené moderné výrobky si získali popularitu nielen medzi pravidelnými užívateľmi, ale „zlákali“ aj nových užívateľov, ktorí nie vždy dosiahli vekovú hranicu 18 rokov.

Predpoklad vzniku závislosti od psychoaktívnej látky HHC nie je overený. Zatiaľ môžeme povedať, že táto látka je považovaná za novú psychoaktívnu látku, ktorá je klasifikovaná ako polosyntetický kanabinoide. Momentálne je psychoaktívna látka HHC v Slovenskej republike stále legálna a voľne sa predáva v kamenných obchodoch, ako aj v internetových obchodoch. Odborníci však čoraz častejšie upozorňujú na viaceré riziká, ktoré užitie HHC látky a jej derivátov spôsobujú. Tieto látky môžu po užití ohroziť zdravie maloletým a mladistvým osobám, ako aj dospelým osobám.

V oblasti experimentovania so psychoaktívnymi látkami je obzvlášť dôležité predchádzať takémuto správaniu, ako to uviedli aj viaceré vedecké práce. Práve z tohto poznania vyplývajú aj odporúčania pre prax, ktoré sú smerované nielen do spoločenskej praxe, ako aj do bezpečnostnej teórie a praxe. Z nášho pohľadu je potrebné oveľa rýchlejšie zavádzanie nových psychoaktívnych látok do zoznamu zakázaných látok, čím sa látky dostanú do kategórie nelegálnych. Práve to do istej miery obmedzí „bežnú“ kúpu týchto látok v obchodoch, alebo na internete. Tieto látky síce budú existovať, ale nebudú „vystavované“ pred širokou verejnosťou na verejne dostupných miestach, ako to bolo v prípade automatov či obchodov, ktoré ponúkali látku HHC, alebo produkty obsahujúce túto látku.

Ďalej je potrebné vo vyššej miere oboznamovať verejnosť s rizikami užitia týchto látok, aj napriek tomu, že sú to legálne látky. Taktiež zverejňovať informácie prostredníctvom sociálnych médií, ktoré sledujú mladí ľudia o tom, akým spôsobom odmietnuť užiť túto látku akceptovaným spôsobom v skupine, alebo kde vyhľadať hodnoverné informácie o tom, aké následky môže táto látka po užití spôsobiť osobe.

Následne aj upriamovať pozornosť najmä mladých ľudí na to, že ak vedia, že ich kamarát užil nejakú neznámu psychoaktívnu látku a prišlo mu z nej nevoľno, je potrebné zavolať rýchlu zdravotnú pomoc, ktorej uvedú, čo najpresnejšie informácie o tom, čo sa stalo. Konkrétne informácie zrýchlia poskytovanú pomoc danej osobe.

³⁹ EUROPEAN MONITORING CENTRE FOR DRUGS AND DRUG ADDICTION, 2023. *Technical report Hexahydrocannabinol (HHC) and related substances*. [online]. [cit. 22. decembra 2023]. Dostupné na internete: https://www.emcdda.europa.eu/publications/technical-reports/hhc-and-related-substances_en.

V neposlednej miere nepodceňovať vplyv prevencie a preventívnych aktivít v tejto oblasti, ktorá je zameraná na mladých ľudí, ako aj na rodičov či učiteľov. Preventívne opatrenia a aktivity v tejto téme by mali byť zamerané na oblasť rozvoja kritického myslenia, oboznamovania s inými formami seberealizácie, ako aj vhodným spôsobom poukázať na riziká a nebezpečenstvá spojené s experimentovaním s neznámymi psychoaktívnymi látkami, aj keď sú legálne.

Literatúra

- CRACE, J., 2023. *Influencers and freebies: Big Tobacco's push to sell nicotine pouches in UK*. [online]. [cit. 18. decembra 2023]. Dostupné na internete: <https://www.theguardian.com/business/2023/jul/30/influencers-and-freebies-big-tobaccos-push-to-sell-nicotine-pouches-in-uk>.
- EUROPEAN MONITORING CENTRE FOR DRUGS AND DRUG ADDICTION, 2023. *Technical report Hexahydrocannabinol (HHC) and related substances*. [online]. [cit. 22. decembra 2023]. Dostupné na internete: https://www.emcdda.europa.eu/publications/technical-reports/hhc-and-related-substances_en.
- HEALTH WORKING GROUP OF THE EUROPEAN PARLIAMENT'S COMMITTEE ON ENVIRONMENT, PUBLIC HEALTH AND FOOD SAFETY, 2023. *Novel tobacco and nicotine products and their effects on health*. [online]. [cit. 18. decembra 2023]. Dostupné na internete: <http://www.europarl.europa.eu/supporting-analyses>.
- HORVÁTHOVÁ, A, 2023. *Cigarety idú bokom. Deti vo veľkom skúšajú vysoko návykovú alternatívu*. [online]. [cit. 18. decembra 2023]. Dostupné na internete: <https://tvnoviny.sk/domace/clanok/865972-cigarety-idu-bokom-deti-vo-velkom-skusaju-vysoko-navykovu-alternativu>.
- KALINA, K. a kol., 2015. *Klinická adiktológia*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing a.s., 2015. 696 s. ISBN 978-80-247-4331-8.
- MINISTERSTVO ŠKOLSTVA, VEDY, VÝSKUMU A ŠPORTU SLOVENSKEJ REPUBLIKY, 2022. *Národný výskum používania tabakových a nikotínových výrobkov v populácii detí a adolescentov v Slovenskej republike 2022*. [online]. [cit. 20. decembra 2023]. Dostupné na internete: https://www.minedu.sk/data/att/25873.pdf?fbclid=IwAR3TDUEXkNNyPR6TPAKt4TtEo89_tcBsgbutCOEnwVPFZwEITq8gTsJNLZY.
- MINISTERSTVO VNÚTRA SLOVENSKEJ REPUBLIKY, 2023. *Činnosť krajského koordinátora, príklady dobrej praxe*. [online]. [cit. 22. decembra 2023]. Dostupné na internete: <https://www.minv.sk/?cinnost-krajskeho-koordinatora-priklady-dobrej-praxe>.
- MINISTERSTVO VNÚTRA SLOVENSKEJ REPUBLIKY, 2022. *Správa o stave a vývoji drogovej scény na území Slovenskej republiky za rok 2021*. [online]. [cit. 18. decembra 2023]. Dostupné na internete: <https://www.minv.sk/?drogova-scena-na-uzemi-slovenskej-republiky>.
- MINISTERSTVO ZDRAVOTNÍCTVA, 2021. *Národný akčný plán pre problémy s alkoholom na roky 2021 – 2030*. [online]. [cit. 15. decembra 2023]. Dostupné na internete: <https://rokovania.gov.sk/RVL/Material/26770/1>.
- MINISTERSTVO ZDRAVOTNÍCTVA, 2023. *Manažment pacienta so závislosťou od nikotínu* [online]. [cit. 18. decembra 2023]. Dostupné na internete: https://health.gov.sk/Zdroje/?Sources/dokumenty/SDTP/standardy/15-11-2023/Medicina-drogovych-zavislosti_Zavislost-od-nikotinu.pdf

- MINISTERSTVO ZDRAVOTNÍCTVA, 2021. *Komplexný manažment pacienta so závislosťou od alkoholu*. [online]. [cit. 15. decembra 2023]. Dostupné na internete: https://www.health.gov.sk/Zdroje?/Sources/dokumenty/SDTP/standardy/15-5-2021/15_1_KM-pacienta-so-zavislos%C5%A5ou-od-alkoholu-Medicina-drogovych-zavislosti.pdf.
- SITA, 2023. *Deťom nesmú byť sprostredkované omamné látky, komisár Mikloško vyzýva úrady na stiahnutie novej potraviny z automatov*. [online]. [cit. 22. decembra 2023]. Dostupné na internete: <https://sita.sk/detom-nesmu-byt-sprostredkovane-omamne-latky-komisar-miklosko-vyzyva-urady-na-stiahnutie-novej-potraviny-z-automatov/>.
- SITA, 2023. *Drogy v automatoch už rieši aj Šimko, na Generálnu prokuratúru podal trestné oznámenie*. [online]. [cit. 22. decembra 2023]. Dostupné na internete: <https://sita.sk/poslanec-simko-podal-trestne-oznemenie-na-generalnu-prokuraturu-sr-dovodom-su-navykove-latky-v-automatoch/>.
- SPRAVODAJSKÝ PORTÁL TLAČOVEJ AGENTÚRY SLOVENSKEJ REPUBLIKY, 2023. *V národnom ústave detských chorôb riešia prípady otravy po požití HHC*. [online]. [cit. 22. decembra 2023]. Dostupné na internete: <https://www.teraz.sk/zdravie/lekari-v-nudch-riesia-pripady-otravy/750110-clanok.html>.
- UNIVERZITNÁ NEMOCNICA L.PASTEURA KOŠICE, 2022. *Detská psychiatrička: Nikotínové vrecúška len osobám nad 18 rokov. Je najvyšší čas!* [online]. [cit. 17. decembra 2023]. Dostupné na internete: <https://unlp.sk/aktualita/detska-psychiatricka-nikotinove-vrecuska-len-osobam-nad-18-rokov-je-najvyssi-cas/>.
- WORLD HEALTH ORGANIZATION, 2019. *Who report on the global tobacco epidemic, 2019. Offer help to quit tobacco use*. [online]. [cit. 18. decembra 2023]. Dostupné na internete: <https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/326043/9789241516204-eng.pdf?ua=1>.
- Zákon č. 89/2016 Z.z. o výrobe, označovaní a predaji tabakových výrobkov a súvisiacich výrobkov a o zmene a doplnení niektorých zákonov.*

Keywords: psychoactive substance, legality, use, risks, alcohol, new tobacco and nicotine products, hexahydrocannabinol

Summary

The use of psychoactive substances dates back to the beginning of mankind, when people used one or more types of natural substances. With the development of society, advances have brought newer and more efficient methods of processing these substances. However, experts have begun to draw attention to the risks that the use of these substances entails. Gradually, measures began to be taken to control these substances. However, there were still substances in society that were legal but the use of which also caused a number of health risks and consequences. Substances currently legal in the Slovak Republic include alcohol, selected medicines, solvents, tobacco products, and some new psychoactive substances. In the presented study, the author focuses on the use of alcohol, new tobacco and nicotine products, and hexahydrocannabinol, as well as possible risks. Minors and adolescents are particularly at risk from experimentation and regular use of these substances, as their mental and physical health is compromised. From the author's point of view, it is necessary to continue to monitor and investigate not only the prevalence of illegal psychoactive substances, but also legal psychoactive substances in society, because new trends are emerging not only in the use of legal psychoactive substances.

*mjr. Mgr. Michaela Kiššová, PhD.
Katedra kriminológie
Akadémia Policajného zboru v Bratislave
Sklabinská 1, 835 17 Bratislava
e-mail: michaela.kissova@akademiapz.sk*

Recenzenti: mjr. Mgr. Ľuboš Cehlárik, PhD., JUDr. et JUDr. Tomáš Jakabovič, PhD.